

PAPER

KOREYS VA O‘ZBEK MAQOLLARIDA HAYVONLARGA ASOSLANGAN METAFORALARNING CHOG‘ISHTIRMA TAHLILI

Bekqulova Nilufar Yo‘lchi qizi^{1,*}

¹O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Lingvistika: koreys tili yo‘nalishi magistranti

*bekqulovanilufar@gmail.com

Abstract

Ushbu maqolada koreys va o‘zbek maqollarida uchraydigan hayvonlarga asoslangan metaforalarning qiyosiy tahlili amalga oshiriladi. Maqollarda hayvon obrazlari orqali inson xarakteri, xulq-atvori, ijtimoiy munosabatlar va axloqiy qarashlarning ifodalanishi ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, ikki xalq paremiologiyasidagi o‘xshash va farqli jihatlar lingvokulturologik nuqtai nazardan yoritiladi.

Key words: maqol, metafora, hayvon obrazi, chog‘ishtirma tahlil, lingvokulturologiya, koreys tili, o‘zbek tili.

Maqollar xalqning tarixiy tajribasi, ijtimoiy kuzatuv va axloqiy qarashlarini mujassamlashtiruvchi barqaror paremiologik birliklardir. Paremiologiya bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlarda maqol qisqa shaklda keng ma‘no ifodalovchi, nutqda tayyor holda qo‘llanadigan va kollektiv tajribani saqlovchi birlik sifatida tavsiflanadi. Shu jihatdan maqollar faqat folklor namunasi emas, balki milliy tafakkurning tilga ko‘chgan shakli sifatida ham muhim ilmiy obyekt hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda metafora maqol semantikasining markaziy mexanizmlaridan biri sifatida qaraladi. G. Lakoff va M. Johnson konseptual

metafora nazariyasida metafora badiiy bezak emas, balki insonning abstrakt tushunchalarni konkret tajriba orqali anglash usuli ekanini ko‘rsatadi. Ana shu yondashuv hayvon komponentli maqollarni tahlil qilishda ayniqsa muhimdir, chunki bunda hayvon real biologik mavjudot sifatida emas, balki ma‘lum bir xarakter, xulq yoki ijtimoiy vaziyatning konseptual modeli sifatida ishtirok etadi.

O‘zbek maqollarida hayvon obrazlari xalqning kundalik turmushi, ayniqsa chorvachilik va dehqonchilik bilan bog‘liq holda shakllangan. O‘zbek olimlarining hayvon timsollariga bag‘ishlangan maqolalarida zoonimli maqollar orqali insonning ijobiy va salbiy xususiyatlari

Compiled on: March 18, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to *Advances in Science and Humanities* for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

ramziy tarzda ifodalanishi ta'kidlanadi. Masalan, bo'ri xavf va tajovuzni, tulki ayyorlikni, ot esa yaqin ko'makchi yoki sadoqatni ifodalovchi obraz sifatida faol qo'llanadi.

Koreys paremiologiyasida esa hayvon obrazlari orasida yo'lbars alohida mavqega ega. National Institute of Korean Language ning Basic Korean Dictionary bazasida

“호랑이 굴에 가야 호랑이 새끼를 잡는다”

maqoli natijaga erishish uchun unga mos ishni qilish kerak degan ma'no bilan izohlanadi. Mazkur maqolda yo'lbars xavf va qudrat timsoli bo'lib, maqsadga erishish jasorat va tavakkalni talab qilishi ko'rsatiladi. O'zbek tilidagi “Bo'ridan qo'rqqan o'rmonga kirmaydi” maqoli bilan qiyoslaganda, ikkala birlikda ham umumiy semantik model — xavfsiz holda katta natijaga erishib bo'lmaydi — saqlanadi, biroq koreys tilida bu model yo'lbars, o'zbek tilida esa bo'ri obrazi orqali ifodalanadi.

Koreys tilidagi

“호랑이도 제 말 하면 온다”

maqoli ham diqqatga sazovordir. Lug'atda u biror kishi haqida gap ketayotganda, aynan o'sha kishining paydo bo'lib qolishi deb izohlanadi. Ushbu maqol funksional jihatdan o'zbek tilidagi “Bo'rini yo'qlasang, qulog'i ko'rinadi” tipidagi paremlar bilan yaqinlashadi. Demak, kognitiv asos umumiy: inson ongida yirtqich hayvon obrazi kutilmagan paydo bo'lish holatini ifodalash uchun xizmat qilmoqda.

Yana bir real misol sifatida

“원숭이도 나무에서 떨어진다”

maqolini ko'rish mumkin. NIKL lug'atida bu maqol bir ishni uzoq vaqt yaxshi qiladigan odam

ham ba'zan xato qiladi deb izohlangan. Bu yerda maymunning daraxtga mohirona chiqishi uning tabiiy xususiyati sifatida olinadi va aynan shu ustalik fonida xato qilish ma'nosi kuchaytiriladi. O'zbek tilida mazmun jihatdan bunga “Har kim adashadi” yoki “Beayb Parvardigor” kabi birliklar yaqin turadi, biroq koreys maqolida hayvon obrazi ancha konkret va tasviriydir.

“소 잃고 외양간 고친다”

maqoli esa koreys tilida ish buzilib bo'lgandan keyin uni tuzatishga urinish befoyda degan ma'noda qo'llanadi. Bu maqol o'zbek tilidagi “So'nggi pushaymon — o'zingga dushman” mazmuniga juda yaqin. Biroq koreys tilida sigir va molxona orqali qishloq hayotiga xos obraz berilsa, o'zbek tilida umumlashgan axloqiy xulosa ustunroq bo'ladi. Shu jihat qiyosiy tahlilda juda muhim: ayrim hollarda ikki xalq bir xil hayotiy xulosani turlicha obrazlashtiradi.

Demak, koreys va o'zbek maqollaridagi hayvon metaforalari bir tomondan umumiy kognitiv mexanizmlarga tayanadi, ikkinchi tomondan esa milliy-madaniy tajriba bilan belgilanadi. O'zbek tilida bo'ri, tulki, ot, qo'y singari obrazlar ko'proq maishiy va an'anaviy turmush bilan bog'langan bo'lsa, koreys tilida yo'lbars, maymun, sigir kabi obrazlar lug'aviy va paremiologik tizimda aniq semantik vazifaga ega. Shu sababli hayvonlarga asoslangan metaforalarni qiyosiy o'rganish til, tafakkur va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni ochib berishda samarali metodlardan biri hisoblanadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, koreys va o'zbek maqollarida hayvon obrazlari oddiy nominativ birlik emas, balki baholovchi va konseptual yuk tashuvchi lingvokultural belgidir. Ular orqali insonning xarakteri, xulqi, ehtiyoti, tajribasi va ijtimoiy vaziyati ifodalanadi. Qiyosiy tahlil ikki tilda umumiy semantik modellar mavjudligini ko'rsatadi, biroq bu modellar turli hayvon obrazlari orqali milliy tus oladi. Shuning uchun mazkur mavzuni o'rganish paremiologiya, lingvokulturologiya va tarjimashunoslik uchun

muhim ilmiy ahamiyatga ega.

References

1. Wolfgang Mieder, *Proverbs: A Handbook*, Greenwood, 2004.
2. Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt, Melita Aleksa Varga (eds.), *Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies*, De Gruyter, 2015.
3. George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press.
4. Lola Ikromova, Maftuna Suvonova, “O‘zbek xalq maqollarida hayvon nomlari bilan bog‘liq ramzlar talqini”, 2023.
5. National Institute of Korean Language, *Basic Korean Dictionary*:

호랑이 굴에 가야 호랑이 새끼를 잡는다.

6. National Institute of Korean Language, *Basic Korean Dictionary*:

호랑이도 제 말 하면 온다.